

Socijalna misel

A stylized graphic element consisting of a thick, curved line that forms a shape reminiscent of a torch or a flame. It has several short, radiating lines at its base and tip, suggesting light or movement. The graphic is positioned to the right of the word 'misel' and extends downwards.

KATOLIČANSTVO V JUGOSLAVIJI

VOLITVE V SKUPŠČINO

L. IV. LJUBLJANA - GORICA ŠT. 2.

1925

„SOCIALNA MISEL“ izhaja vsak mesec. — Uredniki so: Franc Terseglav, Andrej Gosar, Engelbert Besednjak. — Upravištvu se nahaja v Ljubljani, Jugoslovanska tiskarna, kolportažni odderek, Poljanski nasip št. 2. — Za Italijo je poverjeništvu v Gorici, Via Carducci št. 2. — Cena: Celoletno 40 Din, za Italijo 22 lir, ostalo inozemstvo 50 Din. Odgovorni urednik je Andrej Gosar v Ljubljani.

Tisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani.

V spomin dr. Petru Rogulji — Za naše katoliško jedinstvo — (Dr. Ivan Šarič) — Potreba združitve katoličanov v Jugoslaviji (Viktor Schweigler) — Katolički pokret medju Hrvatima (Petar Grgec).

Volitve v narodno skupščino dne 8. februarja v Sloveniji (s 4 tabelami in 1 diagramom: sestavljal Fran Erjavec).
O sprejemljivosti ustanov (Pero Popović).

Zadružna Gospodarska banka d. d.

(V lastni palači vis-à-vis hotela „Union“) Ljubljana, Miklošičeva cesta 10. Telefon 470 in 57.

Podružnice: Bled, Celje, Djakovo, Maribor, Novi Sad, Sarajevo, Sombor, Split in Šibenik.

Račun poštino-čekovnega zavoda za Slovenijo št. 11.945, za Hrvatsko št. 39.080.

Daje trgovske kredite, eskomptira menice, lombardira vrednosne papirje, daje v najem jeklene shrambe za vrednote, kupuje in prodaja tudi tuje valute in devize, sprejema vloge na tekoči račun in na vložne knjižice ter oskrbuje vse bančne transakcije pod najugodnejšimi pogoji. — Pooblaščen prodajalec srečk Državne razredne loterije.

Kapital in rezerve skupno nad 15.000.000 Din. - Vloge nad 125.000.000 Din.

STORA d. d. tovarna za zavese in vezenine

Št. Vid nad Ljubljano.

Tovarna izdeluje zavese, posteljne in namizne prte od najcenejše do najfinejše izdelave. V letu 1924. se je tovarni priklopil tudi odderek za mašna oblačila, zastave in cerkvene čipke. Tovarna prodaja samo na veliko. Zavese in prti v nadrobni razprodaji se dobe v vseh boljših manufakturnih in pohištvenih trgovinah Jugoslavije. Cerkevni predmeti pa se naroče izključno samo pri tvrdki

J. Neškudla, Ljubljana, Sv. Petra cesta šte. 25.

V spomin Petru Rogulji.

19. februarja leta 1920 je odšel od nas v večnost največji od Krekovich učencev, naš nepozabni dr. Pero Rogulja. Ob petletnici njegove smrti, ki je v katoliških vrstah Jugoslavije napravila vrzel, katera globoko zeva še danes, smo v skromen spomin priredili številko, ki obravnava vzajemne odnose med slovenskimi in hrvatskimi katoličani. Ta vzajemnost je bila vodivna misel Petra Rogulje, za katero je gorel in tako rano izgorel. Kot katoliška duša v najodličnejšem pomenu besede je Pero, dasi Hrvat do mozga, objemal v bratski ljubezni slovenski narod, kateremu je v zvezi s Hrvati in edinole po tej poti pripisoval nalogo, da idejo skupne države postavi na podlago kulturne vzajemnosti v duhu vseobjemajočega, to je univerzalnega, resnično živega krščanstva, ki druží duhove, ne da bi komurkoli odjemalo, kar tvori njegovo samobitnost. Za to poslanstvo se je Pero pripravljaval z nepojemajočim oduševljenjem in nezlomljivo vztrajnostjo, dokler ni l. 1919 osnoval Hrvatske Pučke stranke, ki ji je bil prvi predsednik in ki se je pod vplivom njegove velike osebnosti bliskovito razširjala po hrvatskih deželah. Peter Rogulja je vedel, kakšno zlo bodo prizadjali hrvatskemu narodu in z njim tudi nam politiki, ki ne poznajo evangelija ljubezni in resničnega bratstva med enakimi, ampak nauk gole sile in brezobzirnega gospodstva močnejših nad slabejšimi. Proti tej nevarnosti je Pero videl najuspešnejšo in edino zaščito v vzajemnosti med hrvatskim in slovenskim narodom, ki ju druží katoliška kultura. To vzajemnost, ki se je v zadnjih letih nekoliko zrahljala, vzpostaviti, vse katolike v Jugoslaviji združiti, jih z enim duhom prešiniti in njihovi akciji v javnem življenju dati eno samo smer v smislu svobodnega sodelovanja, ki odklanja vsako uniformiranje ali zunanje centraliziranje, je v sedanjem težkem političnem momentu naša najvažnejša naloga. To je ideja, kateri ni namen, da bi nas oddvojila od ostalih jugoslovanskih bratov, ampak narobe, da bi sožitje z njimi postavila na najbolj trdno podlago, ki je: medsebojno spoštovanje, uvaževanje in medsebojno prepojevanje s tem, kar ima vsak narod v sebi najboljšega. Ta resnično katoliška misel pa kaže preko složnosti med jugoslovanskimi narodi na edinstvo vseh narodov v državi in vseh narodov sveta sploh, ki se hočejo osvoboditi in potem kot svobodni enakopravni člani celokupne človeške družbe iskati medsebojne zveze v miru, duhu in pravici. H koncu pa treba poudariti, da plodne ideje rastejo samo v velikih etično dovršenih osebnostih, ki sebe popolnoma zapostavljajo za blagor drugih, in tak je bil naš Rogulja, ki je v svoji neupogljivosti in resnobi spominjal na Rimljana, kateremu je zapel pesnik besede:

VIR INTEGER SCCLERISQUE PURUS.

Dr. Ivan Šarić, nadbiskup sarajevski:

Za naše katoličko jedinstvo.

Mi katolici Hrvati i Slovenci jasno danas vidimo, kako lukavi neprijatelji naše katoličke Crkve u državi SHS sve što samo mogu kušaju i poduzimaju, da ubace u naše katoličke njive kukolj nesloge i razdora. Hoće da podignu između nas Hrvata i Slovenaca nekakav kineski zid. Na taj bi način oni htjeli da zaskoče slobodu katoličke Crkve i da isključe svaki njezin upliv iz javnoga života. I ako im uspije, da nas zbilja Slovence i Hrvate zavade, i da rastrgaju svetu nešivenu haljinu našega katoličkog jedinstva, onda će im biti lako, da nas i naša katolička načela pozatvaraju među četiri zida jedne kuće. I onda će se oni slobodno zatrkivati u poslove Crkve i vjere, pa snovati i kovati razne svoje osnove i zakone proti Crkvi i vjeri katoličkoj.

Stoga mi katolici Slovenci i Hrvati treba da budemo na oprezu. Treba da se međusobno podržavamo u živoj budnosti. Osobito u budnosti za naše katoličko jedinstvo, koje nam je danas prvi socijalni imperativ.

Budni i na oprezu iznajprije treba da budu sami naši biskupi. Lukav neprijatelj nastoji i gleda da i među biskupe unese kakovu napetost, a to se zna, uvijek samo na svoj fini i farizejski način. Da se ljudi ne dosjete! On će za to upotrebiti i stotu posrednu osobu. On će u tu svrhu vrebati na svaki zgodan momenat. I proglasit će jedne biskupe »svojima«, i hvalit će ih amo i tamo. Druge će optužiti kao »nelojalne«, i kopat će im jame na sve strane. Pa će taj lukavi neprijatelj tražiti upravo dlaku u jajetu, da bi izazvao kakvu odsudu onih »svojih« nad onim »nelojalnim«. I uspije li u tom svojem poslu makar samo malo, zadovoljno će trti svoje ruke. Jer puno je neprijatelj već postigao, ako se je samo kakova mala napetost ubacila među biskupe. A za tim on sigurno svejednako ide.

Ali su naši biskupi, Bogu hvala, ljudi mudri, ljudi prožeti i uzdignuti idejom Kraljevstva Božjega, pa će i odsada kao dosada, kao pravi apostoli našega katoličkog jedinstva, stajati na oprezu i u budnosti za svoje jedinstvo. Za to se je njihovo jedinstvo Božanski Spasitelj onako toplo molio Ocu nebeskomu na Posljednjoj Večeri: »da budu jedno«. I naši će biskupi prije sve na svijetu žrtvovati negoli ovo svoje jedinstvo, u kojem je njihova nužna životna sila. Sila neslomiva.

Budno i na oprezu mora biti i naše katoličko svećenstvo, i svjetlovno i redovno svećenstvo. I opet na razne svoje farizejske načine, pa i kojom varavom mekom, zna se naš neprijatelj okrenuti i oko svećenstva. Ali je naše katoličko svećenstvo u Hrvatskoj i Sloveniji znalo uvijek ponosno i svijesno dignuti glavu svoju i doviknuti bezobrazniku rječima velikog Kreka: »Mi n i j e s m o n a p r o d a j u !« Mi se nikada i ni za što na svijetu ne odričemo svojega uvjerenja! Mi se osjećamo, da smo za veliko

i teško djelo sposobni! Naš je cilj visok, uzvišen, lijep, svezan sa najvišim ciljem, koji siže od zemlje do neba...

Jest, slovenski i hrvatski svećenici jesu vjerne sluge žrtvenika, naučni na svaku žrtvu i muku za svoju svetu katoličku Crkvu. Naši svećenici jesu slobodni sinovi svoje slobodne Majke, katoličke Crkve. Jesu ponosni vitezovi Kristovi. I osfat će uvijek takovi.

Budan i na oprezu mora da bude danas i naš puk i naš svaki svjetovnjak. Njima umije naš neprijatelj da napuni i podraži uši svačim i svakojakim klevetama proti svećenstvu i biskupima. Ali neka ne zaboravi naš dobri puk, da nitko drugi nego baš svećenik i biskup njegov okreće se svakidan k Bogu za njega i više Spasitelju iz dna duše svoje: »Spasi puk svoj, Gospode!«

Pa neka nam dobri Bog dadne u ova teška vremena jaku vojsku svijesnih i ponositih svjetovnjaka katolika, koji će odvažno, kao ono Irac O'Connell, odvratiti na ruganje neprijateljsko: »Jest, ja sam papist, to jest, moja vjera po neprekidnom nizu papistâ proteže se i dopire sve do Krista! Pa mi je samo čast, kad me zovete papistom.«

Budne i na oprezu moraju biti danas i sve naše katoličke organizacije, što nam se, hvala Bogu, tako bujno razvijaju po Hrvatskoj i Sloveniji. Naš lukavi neprijatelj pokušava se uvući, opet na svoj način, i među njih. Neka ga dočekaju naše katoličke organizacije vatrom i plamenom svojega katoličkog jedinstva! Svima našim katoličkim organizacijama jest uzvišen ideal *Communio Sanctorum* — Općinstvo Svetih, Otkupljenih. To je naša socijalna misao, naše socijalno Evandjelje. Mi hoćemo da se osjećamo kao jedan kontinent, a ne kao kakav arhipel od raznih otoka. Sve naše katoličke organizacije neka budu jedan Grad Božji — *Civitas Dei*. Psalmi Božji pjevaju pjesmu o jednom sretnom Gradu, koji nema na sebi nikakvih pukotina. Katolička Crkva u duhu Dobroga Pastira sabira, a ne rasipa. Tko rasipa, što je sabrano, taj ne radi u duhu svoje Crkve. Lijepa je i zgodna riječ umnoga kardinala Faulhabera: »U 20. vijeku ima osmi glavni grijeh, a taj je nepouzdanje prema braći. Ima i šesta crkvena zapovijed, a ta je: »Pretpostavlja kod drugih dobru volju sve dotle, dok im nije dokazana zla volja!« I ovo duhovito veli kardinal Faulhaber: »Poradi koje na grozdu gnjile bobice ne baca se odmah čitav grozd; i poradi jedne neplodne loze ne iskorenjuje se odmah čitav vinograd.« Tako je.

I ja sam sa svom dušom svojom samo za to, da naše sve katoličke organizacije po Sloveniji i Hrvatskoj budu uvijek u što užem dodiru i savezu. To je kategorični imperativ našega danas vremena. Poradi svojih posebnih prilika i neprilika neka se slobodno razvijaju naše organizacije samostalno i autonomno. Ali nikada ne centrifugalno, već samo centripetalno. A naš je centrum, naše je središte, kako već istaknusmo, *Communio Sanctorum*. Svi naši putevi i radovi imaju da nas samo vode i dovode u taj Sveti Rim. Slovenski i hrvatski zagrljaj bratski mora da Hrvat

i Slovenac manifestuje danas u svakoј svojoj katoličkoj akciji. Katoličani Hrvati i Slovenci u bratskom zagrljaju jesu jedna neoboriva sila, a izvan njega ništa.

Uprav mi je sada drago u srcu, što sam izrekao ovu misao, koja mi je oduvijek na srcu.

I budemo li mi Hrvati i Slovenci tako jedno srce i jedna duša, budemo li tako budni i na oprezu za svoje sveto katoličko jedinstvo: onda će neprijatelj naš napokon uzmaknuti sa svima svojim osnovama i pokušajima proti katoličkoj Crkvi u našoj državi. I naša hrvatsko-slovenska katolička akcija bit će onda jedna jaka velesila u našem javnom životu, i obnovit će naše društvo, i bit će izvor neprocjenivih blagodati za red i mir, za moralni odgoj i građanski napredak u našoj državi.

Dakle: jedni, jedni, pa jedni! A sa parolom Namjesnika Kristova danas na zemlji: »Mir Kristov u Kraljevstvu Kristovu!«

Viktor Schweiger:

Potreba združitve katoličanov v državi.

Poslednji dve leti postaja javno življenje pri nas čezdaljebolj živahno, odločitve so vednobolj važne in dalekosežne, politični razvoj mlade države predstavlja eno samo nepretrgano krizo. Dogodki prehitevajo drug drugega; niso še končane ene volitve, že hitimo znova na agitacijo in stopnjujemo ostrino gesel. Vsi naši javni delavci, vsi dobri organizatorji, vsi pristaši, vsi stojijo v borbi, ki često prinaša po trudapolnem delu samo trenuten in negotov uspeh.

Danes smo navdušeni za socialne probleme. Izdelujemo najboljše programe, kako olajšati bedo delavskega proletariata, kako obenem pomagati v tlačanskih razmerah živečemu kmečkemu ljudstvu, pri tem pa rešiti materielne propasti inteligenčni stan. Predno pa smo prišli do spoznanja, da so izkoriščevalci vseh isti in da mora torej naša borba proti njim biti skupna za enoten uspeh in enoten cilj, smo že sledili nasprotnikom vsakega pravega ljudskega pokreta na opolzka tla reakcionarne pretiranosti nacionalizma.

Vsiljena nam je borba in ker smo se v njo podali, jo moramo nadaljevati: ostrino z ostrino pobijati. Vkljub navideznim uspehom pa nam je ta borba v našo škodo. Okroglo 5 milijonov katolikov (4.735.154 po poslednjem uradnem štetju) je vsled borbe za ta in taka gesla razedinjenih. Slovenci gredo svoja pota, Hrvati svoja, katolike v Srbiji prepuščamo njih žalostni usodi. Po prevratu vstvarjena skupna fronta katoliške demokracije danes ne obstoja.

Govorimo odkrito: Šli smo v past, ki so nam jo nastavili nasprotniki, prevzemamo njih gesla, da bi jih tolkli z istimi sredstvi, z istim orožjem. Pri tem pa se oddaljujemo vedno bolj in bolj drug od

drugega, brat od brata, ker pozabljamo na našo glavno nalogo, na našo prvo dolžnost, da moramo biti kot katoliki edini, da mora biti kulturna in politična akcija katoličanov v državi enotna in da bi morali nasproti vsem tvoriti eno samo fronto, ki bi prednjačila vsej državi po svojem odločnem in do zadnjih konsekvenc zasledovanem krščanskem demokratizmu, socialnem programu v korist kmetijskega in delavskega stanu ter po prizadevanju za mirno sožitje vseh narodov sveta, ki se naj, osvobojeni vsakega jarma in izkoriščanja, združijo v eno zvezo. Eminentno katoliški program, dostojen Cerkve, ki je bila nekaj neosporjena duhovna vladarica sveta!

Zato nam postaja sredi sedanjega za nas tako neugodnega in težavnega položaja, ko se politična aktivnost katoličanov v Jugoslaviji omejuje skoroda na eno samo pokrajino in narod ter zato pogreša razmaha, poleta, ekspanzivne sile — čezdaljebolj jasno, da moramo začeti z intenzivno, energično in dobro organizirano akcijo. Zaenkrat vsaj na kulturnem področju, da bi združili katoliške sile v celi državi za en cilj in bi pripravili tako tla za politično zedinjenje katolikov v Ljudski stranki, ki bi v sebi združila vse narode pa sčasom tudi vse konfesije, kakor je to v nemškem centru, in kakor je to izvajal in prekrasno utemeljil dr. A. Tomínek v žal premalo opaženem in upoštevanem članku v 1. številki II. letnika »Socialne Misli« (1923).¹

¹ Dotično mesto dr. Tominčevega članka se glasi: »Na podlagi teh načel (to je: demokracije in paritete) je jasno, da bi se naj stranka baš na podlagi svojega odločno verskega programa skušala razprostrti na vse veroizpovedi in narode v državi ali z drugimi besedami, ona naj bi ne izključevala nobene veroizpovedi, v kolikor imajo tudi one ohranjene v religiji temelječe etične principe javnega in zasebnega življenja. Toda ali ni to verski indiferentizem? Nikakor ne! Versko indiferenten človek se sploh za nobeno verstvo ne meni, ampak vsako verstvo smatra le kot preostanek prvobitnega praznoverstva, medtem ko mi odločno naglašamo individualni in socialni etični pomen vere še posebno v moderni državi s posebnim poudarkom, da po načelih svobode nikogar ne silimo k veri, ki jo smatramo za stvar svobodnega prepričanja. Dobro je treba namreč ločiti med katolicizmom in katoliško cerkvijo in pa med stranko katoličanov. Stranka je le organizacija za izvedbo izvestnih krščanskih načel v javnosti pod odgovornostjo stranke same (Ljudska stranka je torej popolnoma neodvisna, ki se po principu demokracije čisto sama vodi), in tega cilja politična stranka ne dosega potom notranje preobrazbe duš (to je stvar, ki je lastna cerkvi), ampak potom ustvarjanja zakonov, socialnega miljeja ter zunanjih političnih predpogojev v to svrhu, kakor so socialni, delavskovarstveni zakoni, upravne metode itd. Ker pa to ni nekaj specifično »katoliškega« v smislu izključevanja moralnih dobrin in kulturnih vrednot, ki so jih ohranile tudi pod to ali ono podobo druge vere, zato v taki krščanski ljudski stranki lahko z mirno vestjo sodeluje vsak pošten pozitivno veren človek, pa bodisi tudi izraelit ali musliman. Ravno v tem obstoji velika prednost strank katoličanov, da one s tem, da branijo svoja katoliška, priznajo etično najvišje stoječa načela, branijo obenem vse pravne dobrine drugih veroizpovedanj, katerih izpopolnitev tvorijo katoliške ideje. Taka idealna stranka bi s tem pripravljala kraljestvo božje na zemlji, ki obsega vse ljudi kot brate med seboj in sinove enega nebeškega Očeta.«

Katoliška aktivnost ni izum naših dni. Za katoliško misel se je pri nas že mnogo, mnogo delalo, mnogo žrtev je že padlo. Mora pa biti to delo dobro premišljeno in organizirano do popolnosti, s tem pa ne rečem, da uniformirano, ampak v vsaki deželi in med vsakim narodom naj se čisto po svoje razvija, samo da so smernice iste in da vlada duh svobodnega sodelovanja in pomoči. Katoliška aktivnost ne rabi samo lepih besedi in sijajnih govorov o potrebi dela, marveč zahteva dejanj, vztrajnega in požrtvovalnega delovanja na vseh poljih. Zlasti pa moramo v tem pravcu usmeriti našo mladino, ki naj postane nositelj te velike ideje, ki bo naš element iz razcepljenosti in defenzive potisnila v aktivno ospredje, kjer se odloča borba med starim in novim, med nacionalistično reakcijo in napredno demokracijo pod egido krščanskega idealizma.

Brez velike katoliške akcije ni napredka. Zato poglobimo, stopnujmo naše delo in razširimo ga na vse pokrajine, kjer prebivajo naši bratje. Pet milijonov katolikov v Jugoslaviji mora priti do moči in veljave. Naš cilj mora biti, da je vsak od teh petih milijonov aktiven sodelavec na programu božjega kraljestva kot član enotne katoliške akcije, pa da se potem okoli nas zberejo tudi drugi, »ki so dobre volje« in ki bodo uvideli univerzalnost (katolištvo) naših idej, njih združevalno moč za vse človeštvo in njihovo zmožnost ustvariti resnično **notranje** edinstvo vseh po krvi, zgodovini in konfesijah različnih bratov. To edinstvo varuje vsakemu, kar je njegovega, dobrega, in pomeni svobodno sodelovanje enakoveljavnih, ne pa zatiranje v korist enemu. Ali ni to eminentno katoliška ideja? Ali naj njeno uresničenje prepuščamo drugim, liberalizmu, marksizmu itd.? Ali nismo uprav mi poklicani postaviti se na čelo tega pokreta, ki pomeni zmagao idealne krščanske demokracije?

Pod tem znamenjem na delo!

Petar Grgec:

Katolički pokret medju Hrvatima.

Sve do konca rata katolički pokret među Hrvatima imade dačko obilježje. Nakon rata stupili su seniori različitih hrvatskih akademskih društava i u širu javnost. Najizrazitiji predstavnik pomlađenog katoličkog pokreta bio je pokojni dr. Petar Rogulja, kojemu smo 19. veljače ove godine slavili petu godišnjicu smrti.

Pokret je u prvim počecima bio veoma impulzivan i ekspanzivan. Budući da je politički rad bio potisnut u središte javnog interesa, promatrala je šira javnost naš rad većinom s političkog stanovišta. Ali politika je bila tek jedna grana našega rada. U isto doba, kada su mladi hrvatski katolici provodili političku organizaciju, bili su udareni prvi snažniji temelji prosvjetnom in socijalno-ekonomskom radu. Opažali smo,

da ne možemo uspijevati na jednom polju, ako ne obuhvatimo sva područja javnoga djelovanja.

Težnja je naša bila uvijek, da stvorimo katoličko društvo i katoličku kulturu. Trebalo je zato imati ne samo političara, nego i socialnih organizatora i prosvjetnih radnika.

Poteškoće, na koje smo naišli, bile su previše velike, pa ih sve do danas nijesmo mogli svladati. Grijesi i neuvidavnost otaca osvetiše se na djeci.

U Strosmajerovo vrijeme sav je hrvatski javni život bio ipak prožet katoličkim principima. Bilo je doduše već tada izrazitih liberalaca i ateista, ali njihov je nazor o svijetu bio za njih »privatna stvar«. U javnosti takvi ljudi nijesu mogli ni »paradirati« svojim liberalizmom i ateizmom. Zato je Štrosmajer ne imajući ispravne prognoze o budućim prilikama gradio i osnivaio takve institucije, koje su doduše u početku bile kršćanske i katoličke, ali nijesu pružale nikakve garancije, da će takve ostati i u budućnosti. Štrosmajer je n. pr. osnovao »Obzor«, koji je u početku simpatizirao s katoličkom Crkvom, a kasnije je postao glavni organ svih framazonskih i protukatoličkih pokreta.

Sudbinu »Obzora« doživjele su i druge hrvatske institucije, koje su podignute dobrim dijelom i crkvenim novcem. Val liberalizma prelio se preko Hrvatske gotovo bez zapreke. Liberalci postadoše među Hrvatima u drugom deceniju dvadesetoga vijeka gotovo apsolutni gospodari javnoga mišljenja. Oni zagospodariše materialnim sredstvima, novčanim zavodima, štampom, sveučilištem, umjetnošću i znanošću. Uzalud je pokojni biskup Mahnić dovikivao u »Hrvatskoj Straži«: »Nemojte vući jaram s nevjernicima!« Njegov glas ostao je glas vapijućega u pustinji. Mnogi inače uvjereni hrvatski katolici postadoše sastavni dio liberalnog društva te dopustiše bez ikakva otpora, da im liberalci gospodare i pameću i novcem.

Kad je mladi hrvatski katolički pokret nakon rata pregnuo da ispravi pogreške starih predstavnika katolicizma u Hrvatskoj, bilo je hrvatsko javno mnijenje već posve liberalizirano.

Mnogi stariji katolici rekoše tada: »Pa šta hoće ti mladi ljudi? Šta hoće ta dječurlija? Hoće li oni da uvedu pajdokraciju? I mi ćemo se zar njima pokoriti? Oni samo izazivaju »Kulturkampf«, jer se nadaju od toga osobnoj koristi.«

Nijesu se takvi glasovi čuli samo među svjetovnjacima, nego i među klerom. Među klerom možda još više nego među svjetovnjacima. Stariji katolici nijesu mogli sebi drukčije protumačiti vehementno nastupanje mladih hrvatskih katolika, nego su im podmetali težnju za udovoljenjem osobnih ambicija! Kao da čovjek Roguljinoga znanja i temperamenta nije mogao među liberalcima doći i do boljšega položaja i do udobnijega života nego među katolicima! Kao da Roguljini drugovi nijesu mogli u liberalnom društvu imati bolje osiguranu egzistenciju, nego što su je imali i nego što je i danas imadu u svojem katoličkom društvu!

Mlade hrvatske katolike tjeralo je na rad njihovo najdublje uvjerenje. Oni su znali, da ne mogu vući jaram s nevjernicima. Oni su osjećali, da se njihov katolicizam ne smije izroditi u prazni formalizam. Katolicizam je za njih bio princip ne samo privatnog nego i javnog života. Katolicizam je za njih bio život, a ne vanjska formalnost. Oni su znali, da ne mogu biti karakterni ljudi i potpuni katolici, ako u sav svoj rad ne unesu svoje katoličko uvjerenje.

Toga nijesu mogli shvatiti oni katolici, koji su bili odgojeni u uvjerenju, da Bogu moraju dati samo privatni život, a za svoj javni život da nijesu odgovorni nikomu osim možda državnim vlastima. Katolicizam je za te ljude iscrpljen u crkvi i sakristiji. Po njihovu mišljenju od katolika se smije zahtijevati najviše, da bude član koje crkvene kongregacije i bratovštine, ali da bi dužnosti katolika prelazile i na prosvjetno, na socialno i političko polje, to je za njih riječ tvrda i nerazumljiva. Zar nije dosta molitva i post, zar nije dosta samo pristupanje k svetim sakramentima? Odakle pravo »patentiranim katolicima«, da ih oni pozivaju u takva necrkvena građanska udruženja, koja vele, da osnivaju svoj rad na katoličkim principima?

Otkako su hrvatski mladi katolici potisnuti na političkom polju u pozadinu, morali su se boriti upravo nadčovječnom snagom sa svim mogućim protivnicima.

Neki teoretičari, koji znadu prosuđivati život samo po gotovim tuđim shemama, rekoše, da bi se hrvatski katolici morali povesti za Francuzima, koji nemaju svojih katoličkih ekonomskih i političkih organizacija, već surađuju u svim mogućim skupinama i strankama. »Izvanstranaštvo« je i danas ideal nekih hrvatskih katolika.

Drugi propovijedaju, da se valja povesti za Italijom, u kojoj je takozvana katolička akcija potpuno odijeljena od politike. Izrečena je riječ »depolitizacija«. Pokušavalo se, da se hrvatski katolički pokret, u kojem su sva područja javnog rada usko međusobno spojena, baci na Prokrustovu postelju i da se od njega amputiraju oni dijelovi, koji se ne sviđaju nekim »sakristijskim katolicima«. Kod svega toga opažala se težnja, da se katolička društva, koja se sada bave javnim radom, i u kojima su se katolici okupili kao građani, a ne kao članovi crkvenih društava, pretvore u neke vrste bratovštine i kongregacije. I dok se na jednoj strani postavljaju veoma strogi i opravdani zahtjevi za religiozni život, u koliko je direktno vezan za crkvu, dotle bi se na drugoj strani imala prepustiti katolicima upravo anarhijska sloboda u socijalnom i političkom životu. I tu se vidi utjecaj starog mentaliteta, po kojem u kriterijima socijalnog i političkog rada ne bi bilo ništa apsolutno, nego sve relativno. Kao da katolik i u socijalnom i u političkom životu nema stalnih dužnosti, koje su i te kako stroge i determinirane.

Unatoč ogromnim zaprekama katolički je pokret među Hrvatima uhvatio veoma dubok korijen. Pokušaji, da se taj pokret razbije u više nezvezanih dijelova, nijesu uspjeli. Jedan viši organizam može se uništiti

u cjelini, ali bi amputacije, koje bi uklonile od njega bitne dijelove, bile jednake ubijstvu.

Glavni predstavnici katoličkoga pokreta danas su svjetovnjaci. Nerazumijevanje kod nekih viših crkvenih faktora nije dalo mogućnost nekim svećenicima, da se posvete socijalnom i prosvjetnom radu. »Depolitizacija« klera provodi se u nas sistematski. Predstavnici višega klera odjeljuju se sve više od katoličkih svjetovnjaka. Pored toga neki su svjetovnjaci morali da se posvete zvanjima, u kojima nijesu slobodni. Katolici, koji imadu u rukama ne svoj, nego katolički kapital, nemaju u ogromnoj većini nikakva smisla za stvaranje katoličke kulture. Oni se postavljaju na stanovište materijalne rentabilnosti, pa zato surađuju radije s bogatim liberalcima nego sa siromašnim katoličkim kulturnim radnicima.

Dok je još biskup Mahnić bio živ, imali smo čovjeka, koji je uvijek držao u evidenciji svaki naš čin i razvoj svakoga našega čovjeka. Veselio se i žalovao zajedno s nama. Danas više nemamo takvih ljudi. Zasluge katoličkih javnih radnika ne cijene se nimalo, a ako koji katolički bogataš dadne koji prinos za kakvu katoličku instituciju, njegova je zasluga tolika, da mu se to ne da ničim naplatiti.

Mladi hrvatski katolici upućeni su radi toga sami na sebe. Bog jedini razumije njihova nastojanja. Oni se teškom mukom probijaju kroz okrutnu životnu borbu. Potkapaju ih ne samo liberalci, nego i katolički »izvanstrančari«. Ali oni imadu ipak veoma mnogo optimizma u svojoj duši, jer vide, da ih borba čeliči i da se njihova akcija sve više produbljuje.

Sa Slovencima su članovi hrvatskoga katoličkoga pokreta radili uvijek solidarno. Nove prilike traže, da se ta solidarnost postavi na još realnije temelje. To je možda u prvom redu stvar osobne izmjene misli, a ne toliko javne diskusije.

Fran Erjavec:

Volitve v narodno skupščino dne 8. februarja v Sloveniji.¹

Pravkar izvršene volitve v narodno skupščino niso pokazale nobene bistvene izpremembe glede politične opredelitve slovenskega naroda.

Prav tako kakor leta 1923 se je dokumentiralo tudi topot dejstvo, da so stopili za enkrat pri nas kulturni in socialni programi skoro čisto v ozadje in da se narod grupira v glavnem po političnih vidikih. To nam najkrepkeje dokazuje na eni strani to, da je izvolila Ljubljana topot prvič uprav z impozantnim številom glasov kandidata SLS, na drugi strani pa naravnost tragično razsulo socialističnih strank, ki hočejo trmasto in z zavezanimi očmi mimo vprašanja, ki pretresa danes vso državo in ki je dejansko pogoj zadovoljive rešitve vseh drugih vprašanj.

¹ Primerjaj članek in tabele o izidu volitev v Sloveniji leta 1920 in 1923 v letniku II. te revije, str. 81—85.

Volivno okrožje :	Volitve v narodno skupščino 18. marca 1923.												
	Število volivcev	Število oddanih glasov	Od oddanih glasov je dobila :										
			SLS (Goraz — Korošec)	SKS (Pocelj — Drofenik)	JDS (Reisner — Žerjav — Kušovec)	NRS (Zupančič — Stojšadi- novič)	NSS (Deržić — Juvan — Brandner)	SSDL (Perič — Makuc Golouh)	SSJ (Kisovec — Koren)	SRS (Dr. Novačan)	ALS (dr. Šusteršič)	HRSS (St. Radič)	Nemci (Schauer)
Ljubljana (mesto)	12.723	8.874	2.814	—	3.510	—	552	1.866	—	—	132	—	—
Ljubljana — Novo mesto	97.119	72.227	48.497	6.470	5.981	2.126	1.259	5.708	1.443	—	743	—	—
Maribor — Celje s Prekmurjem	138.605	97.484	56.665	4.553	5.169	1.365	2.090	5.734	4.280	1.461	—	10.186	5.981
Skupaj	248.447	178.585	107.976	11.023	14.660	3.491	3.901	13.308	5.723	1.461	875	10.186	5.981
Izvoljenih poslancev			21	1	1	—	—	—	—	—	—	2	
Količnik je značil: v Ljubljani 4437, na Kranjskem 6566, na Štajerskem 6093.													

Količnik je znašal: v Ljubljani 4437, na Kranjskem 6566, na Štajerskem 6093.

[illegible]

Volitve v narodno skupščino 8. februarja 1925.

Število volivcev		Število oddanih glasov		Od oddanih glasov je dobila :												
		SLS (dr. Korošec)	Nar. blok (Mohorič-Zerjav- Pivko)	NRS (dr. Ravnik)	Nar. zajednica (Ravnihar-Deržić- Marković)	SKS (Iv. Pucelj)	SSJ (Perić-Čobal-Korun)	HRSS + SRS (Prepeluh-Radić)	Komunisti (Iv. Makuc)	Soc. dem. (Pastorek-Mödem- dorfer)	Republikanci (Murn)	Nemci (Fr. Schauer)	Hartner	Zagorski	Hribar	HRSS desid. (Štrbenec)
13.779	10.119	4.366	4.000	—	847	—	479	—	427	—	—	—	—	—	—	—
104.163	77.166	48.259	10.422	—	840	8.720	893	4.139	2.784	716	385	—	—	—	—	—
144.463	99.696	52.678	9.247	1.087	2.147	3.612	4.098	16.404	2.112	1.053	—	4.362	2.001	370	328	191
262.403	186.981	105.303	23.669	1.087	3.834	12.332	5.470	20.543	5.323	1.769	385	4.362	2.001	370	328	191
—	—	20	2	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—

Količnik znaša: v Ljubljani, 5060 na Krajskem 7014, na Štajerskem 6234.

Količnik znaša: v Ljubljani, 5060 na Kranjskem 7014, na Štajerskem 6234.

Volitve v narodno skupščino 8. februarja 1925.

Število volivcev		Od oddanih glasov je dobila v %.														
Število oddanih glasov		SLS (dr. Korosec)	Nar. blok (Mohorič-Zerjav- Pivko)	NRS (dr. Ravnik)	Nar. zajednica (Ravnihar-Deržić- Marković)	SKS (Iv. Pucelj)	SSJ (Perić-Čobal-Korun)	HRSS + SRS (Prepeluh-Radić)	Komunisti (Iv. Makuc)	Soc. dem. (Pastorek-Mödem- dorfer)	Republikanci (Murn)	Nemci (Fr. Schauer)	Hartner	Zagorski	Hribar	HRSS desid. (Štrbenec)
100	73,4	43'1	39'6	—	8'4	—	4'7	—	4'2	—	—	—	—	—	—	—
100	74'07	62'4	13'5	—	1'1	11'3	1'2	5'4	3'6	1'—	0'5	—	—	—	—	—
100	68'52	52'9	9'2	1'2	2'1	3'6	4'1	16'5	2'1	1'—	—	4'4	2'—	0'4	0'3	0'2
100	71,26	56,8	12,6	0,5	2,—	6,6	2,9	11,—	2,8	0,9	0,2	2,3	1,—	0,2	0,1	0,1
—	—	77,—	7,7	—	—	3,8	—	11,5	—	—	—	—	—	—	—	—

Politična osvoboditev Slovenije izpod jarma centralizma, ki ima svojo glavno oporo v srbski radikalni stranki, je pogoj individualnega kulturnega in gospodarskega razvoja slovenskega naroda, zato je popolnoma naravno, da se je narod po svoji veliki večini, zapostavljajoč svoja siceršnja kulturna ali socialnorazredna stališča, odločil tudi topot za stranko, ki stoji na čelu tega vsenarnodnega in nadstrankarskega gibanja ali pa vsaj s strankami, ki glede svoje politične orientacije ne dopuščajo nobenega dvoma. Če tedaj pogledamo na rezultat zadnjih volitev s tega vidika vidimo, da je bilo oddanih za

avtonomistične stranke (SLS, Nar. zajednica, HRSS, SRS, komunisti in republikanci) 135.388 ali 73,3% (l. 1923 138.600 glasov ali 76,5%),

centralistične stranke (Nar. blok in NRS) 24.756 glasov 13,1% (l. 1923. 29.600 glasov ali 16,5%),

neopredeljene stranke (SKS, SSJ, soc. demokratje, Nemci, Hartner, Zagorski, Hribar in Štrbenac) 26.823 glasov ali 13,6% (l. 1923. le 12.600 glasov ali 7%).

Za revizijo ustave v proticentralističnem smislu so glasovale torej skoro tri četrtine vseh volivcev, dočim se je izrekla za ustavotvorce komaj sedmina, a še ta pod vsemi mogočimi pritiski, s kakršnimi sta začeli Slovence sedaj prvič seznanjati vladajoči stranki.

Kako minimalno pa je prišel pri teh volitvah v poštev socialnorazredni moment, se vidi iz tega, da se je izreklo za razredne stranke (SKS in razne socialistične skupine) komaj 24.894 volivcev ali 13,1% (l. 1923. še 30.054 volivcev ali 16,86%).

Letošnje volitve so torej enako kakor prejšnje dokazale odločno anticentralistično orientacijo slovenskega naroda, ki je pač neupogljiva. Za nekaj minus pa je treba spričo sedanjega prevažnega političnega momenta, ko se odloča usoda in bodočnost slovenskega naroda v tej državi, označiti 1. procent volivne abstinence, 2. stalno naraščanje kandidatnih list, s katerimi skušajo različni politični pustolovci loviti mandate, in 3. izdatno napredovanje samostojne demokratske stranke kot take.

Kar se prvega tiče, je znašala letos volivna abstinenca 75.424 glasov, kar kaže, da se pri nas stalno nad eno četrtino volivcev noče posluževati svoje najvažnejše državljanske pravice, kar se pač ne da drugače razlagati kakor iz apatije do političnih vprašanj, ki vlada še v izvestni plasti našega naroda. Dočim izkazujejo hrvatski volivni okraji, kjer je nad polovico ljudstva nepismenega celih 84% volivnih udeležencev (v Vojvodini 80% in v Bosni celo 91%), pa dosega v Sloveniji, kjer imamo komaj kakih 7% analfabetov, število oddanih glasov stalno le 71—72% volivnih upravičencev, čeprav bije narod naravnost usodepolni boj za svojo politično svobodo in so bili izpostavljeni volivci drugod naravnost fizičnemu nasilju, dočim je pri nas vladal le moralni pritisk na volivce.

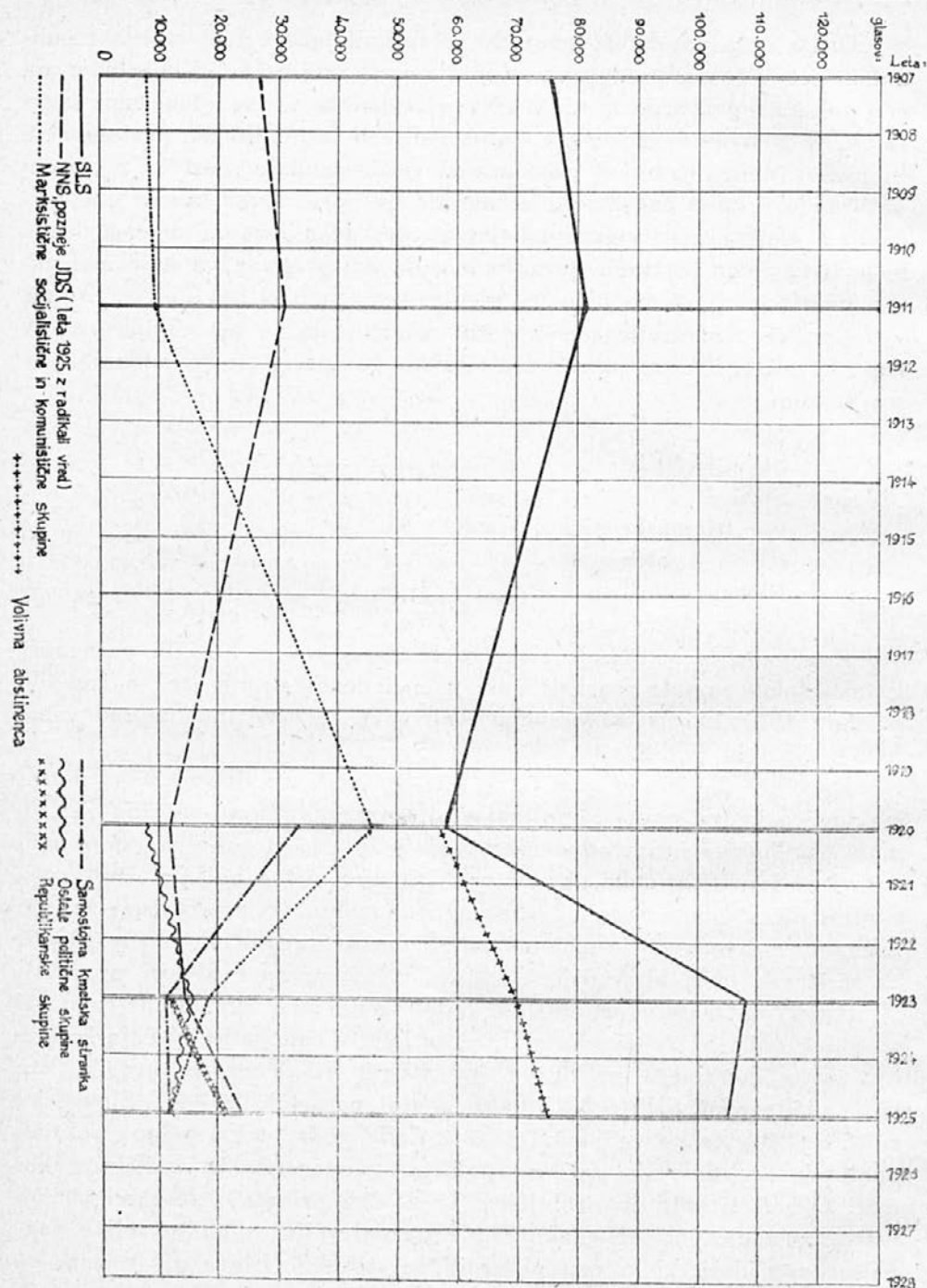
Druga naša posebnost je uprav komprimirujoče veliko število kandidatnih list, v čemur prednjačimo topot menda vsej državi. Kljub temu, da gre politična grupacija naroda prav očitno le v dve, kvečjemu v tri smeri, se pojavlja vendarle pri vsakih volitvah več političnih pustolovcev, ki love z najrazličnejšimi popularnimi gesli mandate, dasi bi z ozirom na usodno resnost današnjega vsenarodnega boja človek upravičeno pričakoval, da bo izginil vsak partikularizem, lokalizem in demagogizem, ki je igral vlogo pri vseh »strančicah«, ki nimajo glede na naše življenjsko politično vprašanje nobene orientacije.

Kar se tiče tretjega momenta, vidimo, da so od zadnjih volitev napredovale, oziroma nazadovale stranke po številu zanje oddanih glasov takole:

SLS	— 2·5%
SDS + NRS	+ 26·7%
SKS	+ 10·6%
vse tri marksistične stranke	— 33·1%
HRSS + SRS	+ 50·3%
Nemci	— 27·1%
ostale politične skupine	+ 12·2%

Kar pade tu v oči, je sicer rahlo nazadovanje SLS in naravnost katastrofalno razsulo marksističnih socialističnih strank (te so izgubile od leta 1920 kar 72·8 % svojih volivcev) ter izdatno napredovanje SDS + NRS in HRSS.

Kar se SLS tiče, je minus 2% (ki se seveda ne tiče njenega nepremakljivega kadra, ampak one mase, ki je sicer kulturno-načelno več ali manj neodločena in navadno niha med to in ono stranko, pa se v novi državi po letu 1920 dalje ob volitvah orientira vedno bolj določno proticentralistično) opomin, da je treba politično izobrazbo, privzgojo slovenske nacionalne zavednosti in načelno usmerjanje še neodločnih mas poglobiti, da se število onih, ki se dajo v odločilnem momentu zastrašiti, prevarati ali zvašiti na materialne obljube, reducira na minimum. Kajti ravno ti so poleg onih, ki že desetletja in desetletja dihaajo milje antiklerikalnih fraz in pa liberalnega uradništva, ter trške in vaške magnatokracije tisti, ki so dali topot SDS + NRS tako znatni narastek 26·7 %. Slovenske politične stranke so vodile od l. 1848 dalje vedno tako zvano »politiko pobiranja drobtin« in tudi vsa politična propaganda je nosila v veliki meri ta pečat, zato so drobtinice, ki naj jih prinašajo poslanci svojim volivcem, zanje pogosto enakovredne, za del volivcev pa še veliko važnejše nego ideja, ki jo zastopa politična stranka. Glede na to nam bo razumljivo, zakaj je začel del politično nezrelih in nacionalno nezvestnih volivcev segati po skledi leče, ki jo trenutno ponuja volivcem SDS + NRS, čeprav je vsa koncepcija te skupine uprav smrtonosna za slovenski narod in vse prej nego moralna, drugi del je pa iz istih razlogov premotila politika licitiranja od strani HRSS + SRS, čeprav je HRSS izrazita drugonarodna stranka, katere dosedanja vihrava politična taktika

Ta diagram sem sestavil za čas od l. 1907. dalje, to je od leta, ko smo dobili splošno in enako volivno pravico. Leta, ki so zaznamovana z dvojno navpično črto, pomenjajo volivna leta. Nanaša se seveda le na rezultate državnoborskih volitev in le na oni del slovenskega ozemlja, ki pripada današnji Jugoslaviji. Volivne abstinence za predvojna leta mi še ni bilo mogoče ugotoviti, takozvane »samostojne« kandidature v predvojni dobi sem pa prištel k tedanji NNS (= narodna napredna stranka), kamor vsekakor spadajo. Mreža je podaljšana do l. 1928., tako da si rezultate bodočih volitev lahko začrta v diagram vsak sam.

F. E.

pri resnih in politično zrelih volivcih pač ne more najti odobravanja, SRS pa samo njen čisto nesamostojen privesek. Tako sta obe te dve skupini napredovali od 28.337 glasov kar na 45.299 ter dobili celih 24,5% (l. 1923 še samo 15,8) vseh oddanih glasov, dočim je stranka, ki načelno in tudi taktično spretno zastopa slovenski vsenarodni program, ostala na svoji dosedanji stopnji.

Do istih zaključkov pridemo, če opazujemo polom socialističnih strank. Povod za to razsulo so dali nedvomno njih voditelji s svojo breznačelno in deloma celo golemu koristolovju posvečeno politiko. Toda vzroki leže globlje, kajti politično zrele mase vzdrže stranko in odslove nesposobne ali nemoralne voditelje, ne pa obratno. V Ljubljani, kjer ima delavstvo več prilike privzgojiti si tudi izven ozkega strankarskega okvirja samostojno politično sodbo, je volilo z SLS, po deželi pa, kjer je bilo navezano po večini le na dosedanje vzgojo od strani svojih strank, ki se je skoro izčrpavala v plitki »farski gonji«, je šlo večinoma v skladu s to »vzgojo« v naročje kapitalistične reakcije, to je SDS + NRS, ki je seveda tudi delavstvu obljubljala razne drobtine. Vsa politika matice naših marksističnih strank, SSJ, se je od prevrata dalje gibala v tihi in nemoralni zvezi z reakcionarno in protisocialno SDS, kar so nam na zunaj posebno očitno dokazovale vse občinske volitve po deželi. Zato je bila nujna posledica, da je prešlo politično nezrelo delavstvo ob notranjem bankrotu svojih strank deloma iz lastne iniciative, deloma pa uklanjajoč se prvemu pritisku, v vrste volivcev — SDS + NRS.

Kakor vsake volitve, kažejo tudi te, in sicer v še večji meri, kje je storjeno zadosti, kje pa je treba delo notranje politične izobrazbe, ki ima zbuditi in razvijati smisel za načelnost v političnem življenju, globlje zastaviti. Kajti trajni uspehi so le temu kulturnemu delu zagotovljeni in le od njega končno odvisni.

Pero Popović:

O sprejemljivosti ustanov.

Od prevrata sem prihajajo naša ustanovna oblastva v položaj, da odločajo o sprejemu ustanov, katerih posamezne določbe se ne strinjajo s sedanjim položajem v kraljevini SHS. To so po večini ustanove bivših avstrijskih in sedanjih SHS državljanov, v katerih srečavamo mnogokrat določbe, ki so v zvezi z bivšo avstrijsko vladarsko hišo ali pa z nemško nacionalno politiko, ki jo je zasledovala avstrijska vlada. Ker so se v avstrijskem časopisju pojavili očitki, da se jugoslovanska oblastva ne držijo pogojev, postavljenih od ustanovnikov, ampak da svojevoljno popravljajo ustanove in na ta način odtegujejo ustanovno premoženje njegovi svrhi, ne bo odveč, ako se na kratko ta zadeva preišče v kolikor ti očitki odgovarjajo resnici. Pripomniti bi bilo, da gre tu za ustanove, ki zasledujejo predvsem humanitarne svrhe na slovenskem ozemlju.

Da se zadeva zamore preiskati, je potrebno, da ugotovimo:

- a) Kaj je pojem ustanove in kak interes ima državna uprava na ustanovi?
- b) Kdaj sme državna uprava ustanovo sprejeti pod svoje nadzorstvo?
- c) Ali in kedaj sme državna uprava ustanovo spremeniti?

Obči avstrijski državljanski zakonik označi ustanovo kot odredbo ustanovnika, kako se imajo uporabljati dohodki kapitala, zemlje ali pravic za splošne

koristne naprave kot so duhovne ustanove, šole, bolnišnice in sirotišnice, ali pa za vzdrževanje določenih oseb v vseh prihodnjih časih. Kakor je iz te določbe razvidno, zasleduje ustanova dosego nekega splošno koristnega cilja z uporabo ustanovnega premoženja in stremi za tem, da se trajno vzdrži. Pri zasledovanju svojega trajnega namena sega udejstvovanje ustanov na polje javne uprave, vsled česar se državna uprava mora za ustanove zanimati. Prvo, kar mora državna uprava pri ustanovi storiti, je, da zavzame stališče, ali jo sprejme pod svoje nadzorstvo ali ne.

Smernice za sprejem ustanov dajejo različne politične naredbe, po večini starega datuma, kot so gubernijalne naredbe. V teh določbah ni najti edinstvenega kriterija za sprejemljivost, ker vsaka odredba upošteva razmere in duha svojega časa. Sedanja praksa stoji na stališču, da državna uprava sme sprejeti samo one ustanove, katerih namen je splošno koristen, dovoljen in trajen. To stališče zavzema obči državljanski zakonik v § 646 in na to stališče se je postavilo tudi avstrijsko upravno sodišče s svojo določbo z dne 27. novembra 1883, št. 2719. Toda pojem splošno koristnega, dovoljenega je v različnih časih različen, vsled česar odvisi od prostega prevdarka ustanovnega oblastva, kdaj naj se ustanova za tako smatra. V okviru teh splošnih načel se ima ustanovno oblastvo odločiti, ali ustanovo sprejme ali pa jo zavrne. Toda mnoge ustanove so tako stilizirane ali pa vsebujejo take določbe, ki sicer ne zadevajo bistva ustanove, pač pa jih ustanovna oblast radi njihove neprimernosti ne more sprejeti v ustanovno pismo in jih mora črtati. Kljub temu velja načelo, da se ima ustanova po možnosti sprejeti taka, kakor jo je hotel imeti ustanovnik. Pri morebitnih spremembah mora ustanovna oblast izvršiti spremembe v sporazumu z interesenti, t. j. z ustanovnikom samim, ali, če tega ni med živimi, z njegovimi dediči, in v pomanjkanju teh z morebitnimi činitelji, ki so glasom ustanove poklicani ustanovo upravljati. Ako pa ne bi bilo nobenega od teh interesirancev, potem sme ustanovna oblast sama izvršiti nebitvene izpremembe. Ta vsa določila veljajo za spremembe ob času sprejema ustanove. Po nastanku ustanove se sme izvršiti permutacija brez nadaljnje, če ustanova vsled nastalih bistvenih izprememb ne more doseči svojega namena. Na tem stališču stoje pisatelji kakor Mayhofer, *Handbuch für den Verwaltungsdienst*, zvezek V, Wien 1901; Herrnritt, *Österreichisches Staatswörterbuch*, zvezek IV, Wien 1909, in avstrijsko upravno sodišče s svojim odlokom z dne 2. maja 1894, št. 1729, ki med drugim poudarja, da državni oblasti ob priliki sprejema ustanove ni dovoljeno spreminjati ustanovnikove volje in da se vsled tega mora držati po možnosti točno ustanovnikovih dispozicij. Kakor je videti, sme državna uprava že ob sprejemu izpustiti nebitvene določbe ustanov, ki jih ustanovno oblastvo radi neprimernosti ne more sprejeti. V smislu teh načel se je tudi pri nas postopalo v namenu, da se ustanova privede k svoji svrhi in se ji omogoči vršiti njeno socialno nalogo. Vsled tega so se črtale določbe nemškonacionalnega značaja, ki so s sedanjim stanjem v naši državi nezdružljive. — Vzemimo en slučaj takih ustanov:

Nekdo je zapustil v svoji poslednji volji za onemogle in pohabljenе hlapce župnije X. obresti od 100.000 K in pri tem določil, da odbor, ki ima tako ustanovo upravljati, posluje v nemškem jeziku. Nastane vprašanje, ali se naj taka ustanova zavrne, ker določbe o nemškem poslovalnem jeziku ni mogoče sprejeti? To stališče bi bilo odkloniti, ker je namen ustanovnika bil pomagati onemoglim in pohabljenim hlapcem, brez razlike narodnosti, ki jim je popolnoma vseeno, v katerem jeziku posluje odbor, ki razdeljuje ustanovne obresti. Če bi iz ustanovnikove poslednje volje bilo razvidno, da je postanek ustanove hotel omejiti na pogoj nemškega poslovanja, bi bilo na vsak način ustanovo zavrniti, ker bi bil nastanek ustanove odvisen od izpolnitve pogoja. Ker pa v poslednji volji ni o tem nobenega govora, je dolžnost državne uprave, da omogoči postanek in izvršitev ustanove in pri tem upošteva one jezikovne odredbe, ki so v državi v veljavi. Ni dvoma, da bodo naša oblastva nasvetovala v podobnih slučajih izvolitev v upravo ustanove tudi takih odbornikov, ki so nemške narodnosti. Na ta način se bo v okviru možnosti približalo tudi želji ustanovnikov.

Popolnoma varno naložite denar v Ljubljansko posojilnico

r. z. z. o. z.,

ki posluje v novourejenih prostorih v Ljubljani, Mestni trg št. 6. — Telefon št. 9.

Vloge na hranilne knjižice in tekoči račun obrestuje najugodnejše ter jih izplačuje takoj brez odpovedi. Večje vloge z odpovednim rokom obrestuje po dogovoru. — Izvenljubljskim vlagateljem so na razpolago poštne položnice, da nimajo s pošiljanjem denarja nikakih stroškov.

Pisalni stroji na obroke!

The Rex Co.

Telefon 266. Ljubljana. Gradišče 10.

Ustanovljeno 1852.

TEOD. KORN, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8

(prej Henrik Korn).

Krovec, stavbni, galanterijski in okrasni klepar. --- Instalacija vodovodov. --- Naprava strelovodov. --- Kopališke in klosetne naprave. --- Izdelovanje posod iz pločevine za firnež, barvo, lak in med vsake velikosti, kakor tudi posod (škafle) za konzerve.

„Indus“ d. d.

prej Karol Polak.

Tovarna usnja, čevljev in galanterijskih izdelkov.

Prodaja en gros in en detail v posebnem lokalu v tovarni.

Pozor ženini in neveste!

Najcenejši nakup

žimnic, žičnih vložkov, divanov, otomanov ter vseh tapetniških izdelkov. Prodaja tudi žimo, afrik in blago za žimnice po najnižjih cenah. — Se priporoča

Rudolf Sever,

specialna zaloga tapetniških izdelkov,

Ljubljana, Gospodarska cesta števil. 6.

Vabimo na ogled!

Bronaste zvonove

ulivamo najceneje in z dobavnim rokom od dveh do petih mesecev.

Stalna razstava v Št. Vidu.

ZVONARNA IN LIVARNA

ŠT. VID nad Ljubljano.

Mestna hranilnica ljubljanska (gradska štedionica) v Ljubljani.

STANJE VLOŽENEGA DENARJA preko 125 milijonov dinarjev ali 500 milijonov kron.

SPREJEMA VLOGE na hranilne knjižice in tekoči račun proti najugodnejšemu obrestovanju.

ZLASTI PLAČUJE za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

JAMSTVO za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kakor kjerkoli

drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še

mesto Ljubljana

z vsem premoženjem in davčno močjo. Ravno radi tega nalagajo pri njej tudi sodišča denar mladoletnih, župni uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je **denar popolnoma varen.**

Trgovina z oblačilnimi
telovadnimi potrebščinami
ter modni salon
za gospode

Peter Capuder
Ljubljana
Dalmatinova ulica

Vsem,

ki hočejo dobro kavo piti,
priporočamo izvrstno našo
pravo domačo Kolinsko
cikorijo.

Anton Kobi

lesna industrija in eksportna trgovina.

Centralna pisarna: Ljubljana, Izemska cesta 22.

Lastne parne žage in skladišča:

Borovnica, Podpeč in Begunje.

Tovarna zabojev po naročilu.

Opekarna apnenca, umetni mlin.

Prva hranjska tovarna upognjenega pohištva iz masivnega impregniranega lesa.

Zahtevajte katalog in cenik.

Telefon 540. Telegrami: KOBIL, Ljubljana.

Tvornica pohištva

Andrej Kregar

Št. Vid nad Ljubljano

se priporoča

za izvršitev stavbnih in pohištvenih del. Velika zaloga spalnic, jedilnic in pisarniških oprev.

Postrežba točna. — Delo solidno. — Cene zmerné.

Slavnemu občinstvu se priporoča trdka

Franc Cerar

 družba z o. z.

Tovarna slamnikov in klobukov
v Domžalah, Stob 50.

Zaloga v Celju, Gosposka ulica 4.

Popravila se sprejemajo vsako sredo pri Kovačevič & Tršan, Ljubljana, Prešernova ulica št. 5.

IVAN GAJŠEK

Ljubljana, Sv. Petra c. 2 in 29.

Zaloga papirja in razglednic. Vse potrebščine za šole in urade. Velika zaloga trgovskih in ojemalnih knjig, blokov ter vsopnic. Založba šolskih zvezkov „Tabor“. Na debelo in drobno. Lastna knjigoveznica.